

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ
РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„КРИМСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ” (м. Ялта)**

ЧЕРВОНІЙ Павло Дмитрович

УДК 378.1:355.23

**ФОРМУВАННЯ У КУРСОВИХ ОФІЦЕРІВ ГОТОВНОСТІ
ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КУРСАНТАМИ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Ялта – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
ТЮРІНА Валентина Олександрівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри загальної та
практичної психології і педагогіки.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ЯВОРСЬКА Галина Харлампіївна,
Міжнародний гуманітарний університет (м. Одеса),
професор кафедри
загальногуманітарних дисциплін;

кандидат педагогічних наук, професор
ЗЕЛЕНИЙ Володимир Іванович,
Національна академія внутрішніх справ (м.Київ),
професор кафедри управління
та роботи з персоналом.

Захист відбудеться „20” листопада 2013 р. о 9.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 53.130.01 у Республіканському вищому навчальному закладі „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) за адресою: 98635, м. Ялта, вул. Севастопольська, 2а, ауд. 15.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) за адресою: 98635, м. Ялта, вул. Севастопольська, 2а.

Автореферат розісланий „18” жовтня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Горбунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України пов'язано з суттєвими змінами, які нині відбуваються в духовній, соціальній, політичній, економічній сферах українського суспільства. Це зумовлює необхідність переосмислення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах МВС України, вдосконалення фахової підготовки курсових офіцерів до професійної діяльності. За сучасних умов виховна робота з курсантами вишів МВС України є актуальною, здійснюється згідно із законодавчими та нормативно-правовими актами: Законом України „Про вищу освіту” (2002 р.), Концепцією національного виховання студентської молоді та Концепцією національно-патріотичного виховання молоді (2009 р.), Положеннями „Про порядок організації та проведення виховної роботи з перемінним складом вищих навчальних закладів МВС України” (2002 р.), „Про вищі навчальні заклади МВС України” (2008 р.) і „Концепцією виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України” (2002 р.). Однак за роки незалежності ще не розроблено оптимальної системи підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України. Результати аналізу документів свідчать про те, що курсові офіцери призначаються на посади без педагогічної освіти, спеціальної підготовки і не володіють достатнім рівнем знань, необхідних для організації з виховної роботи з курсантами. Водночас відповідно до вимог сьогодення курсовим офіцерам мають бути притаманні науковий і педагогічний світогляд, висока духовність, сформованість компетентності, професійно значущих якостей, наявність глибоких і гнучких знань, умінь здійснювати виховну роботу.

Ключові теоретичні позиції дослідження базуються на наукових працях із педагогіки вищої школи та професійної освіти (С. Карпенчук, А. Кіктенко, О. Любарська, К. Нор, О. Пехота), філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень), положеннях теорій пізнання та діяльності (О. Бодальов, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), принципах андрагогіки в процесі навчальної діяльності (С. Вершловський, М. Ноулс), соціально-педагогічних концепціях виховання (І. Глікман), дослідженнях із формування професійної компетентності сучасного фахівця, виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України (В. Тюріна), формування соціально-професійної зрілості курсантів вишів МВС України (Г. Яворська), розвитку педагогічної культури молодих офіцерів внутрішніх військ МВС України (В. Зелений), застосування психотренінгових теорій у підготовці працівників органів внутрішніх справ України (В. Барко, В. Безчасний, Ю. Ірхін, В. Лефтеров, Л. Мороз), розвитку комунікативної компетентності (І. Вітенко, Т. Гончаренко, Т. Григор'єва, Л. Лінська, Т. Усольцева, О. Сидоренко, В. Федорчук), використання тренінгових технологій як форми практичного навчання (Л. Петровська, М. Рогінський), принципах суб'єктивності та системності (Н. Щуркова). Проте, незважаючи на доволі значну кількість вагомих наукових праць, їх аналіз свідчить: ще й дотепер у вітчизняній педагогіці недостатньо розроблено концепцію моделі готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України.

Розв'язання проблеми підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України можливе на курсах підвищення кваліфікації в центрах післядипломної освіти вишів МВС України. Розв'язання означеної проблеми є перспективним завданням теорії та методики професійної освіти, а підготовка курсових офіцерів – важливим практичним завданням вишів МВС України. Аналіз психолого-педагогічної літератури, стану готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами дозволив виокремити низку суперечностей між:

- вимогами, що висуває суспільство до виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України в нових соціокультурних, економічних умовах, і недостатньою розробленістю методів і засобів формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи;

- необхідністю підвищення рівня готовності до виховної роботи курсових офіцерів і недостатньо розвиненими в них професійно значущими якостями;

- вимогами суспільства до рівня підготовленості курсових офіцерів і майбутніх правоохоронців та усталеною, зарегламентованою системою форм, засобів і методів виховної роботи з курсантами.

Актуальність і недостатня розробленість проблеми, необхідність розв'язання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **„Формування у курсових офіцерів готовності до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснювалось у межах наукової теми кафедри загальної та практичної психології і педагогіки Харківського національного університету внутрішніх справ („Упровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх правоохоронців”) і пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2011–2014 рр., схвалених ученою радою ХНУВС від 27.12.2010 року. Тему дисертації затверджено вченою радою Національного університету внутрішніх справ (протокол № 5 від 29.04.2005 року) та погоджено рішенням бюро Ради з координації наукових досліджень АПН України в галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 9 від 29.11.2005 року).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні, експериментальній перевірці моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати стан розробленості проблеми підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами;

- 2) уточнити та науково обґрунтувати сутність поняття „готовність курсового офіцера до виховної роботи з курсантами”, розробити структуру цієї готовності;

- 3) визначити педагогічні умови, що позитивно впливають на формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами;

- 4) розробити критерії та показники, схарактеризувати рівні готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України;

- 5) проаналізувати результати впровадження моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України.

Предмет дослідження – модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння (п. п. 1.1, 1.2 дисертації), моделювання – для узагальнення змісту підготовки та побудови моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами (п. п. 1.3, 2.1, 2.2 дисертації); *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, опитування, самооцінювання, педагогічний експеримент – для виявлення динаміки змін показників у рівнях сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами; тестування для дослідження професійно значущих якостей (п. п. 2.2, 3.1 дисертації); *статистичні*: (критерій χ^2 -квадрат і парний T -критерій Вілкоксона) методи вибірки й аналізу результатів дослідження для визначення динаміки рівнів здійснення кількісного аналізу отриманих під час експерименту результатів (п.п. 3.2, 3.3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* розкрито сутність, зміст і розроблено структуру готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами ВНЗ МВС України; теоретично обґрунтовано, розроблено та доведено доцільність використання моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами; обґрунтовано педагогічні умови, що позитивно впливають на формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами; введено в науковий обіг поняття „готовність курсового офіцера до виховної роботи з курсантами”; *вдосконалено* зміст компонентів готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами; критерії (комунікативний, когнітивний, емоційний, професійний); показники оцінювання рівнів сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи; *подальшого розвитку* набула організація навчальної діяльності з метою формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України.

Практична значущість дослідження полягає в експериментальній перевірці моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України; розробці спецкурсу „Формування організаторських здібностей і педагогічних умінь керівників навчальних курсів”, який рекомендовано Методичною радою Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол № 6 від 8 червня 2010 р.) до використання в навчальному процесі. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані в центрах післядипломної освіти на курсах підвищення кваліфікації для працівників кадрового забезпечення, соціально-гуманітарної роботи й дозвілля як складової підвищення педагогічної майстерності.

Достовірність результатів дослідження підтверджується експериментальним шляхом і забезпечується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; застосуванням комплексу методів, співвідносних із його

метою та завданнями, якісним і кількісним аналізом даних, позитивними результатами апробації дослідження у вишах МВС України.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідались на міжнародних науково-практичних конференціях: „Професіоналізм педагога; Європейський вибір України” (Ялта, 2005 р.); „Актуальні проблеми професійного становлення особистості сучасного юриста” (Суми, 2006 р.); „Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів України” (Хмельницький, 2008 р.); „Актуальні проблеми соціальної, психологічної та виховної роботи в ОВС України” (Харків, 2008 р.); „Актуальні проблеми роботи з персоналом у правоохоронних органах” (Харків, 2008 р.); „Психологічні технології в екстримальних видах діяльності” (Донецьк, 2009 р.); „Актуальні проблеми сучасної освіти у світлі вимог Болонського процесу” (Севастополь, 2009 р.); „Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України” (Харків, 2010 р.); „Актуальні проблеми забезпечення практичної спрямованості підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України” (Харків, 2012 р.). Результати дослідження доповідались і набули позитивної оцінки на засіданнях кафедри психології та педагогіки факультету психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій Харківського національного університету внутрішніх справ упродовж 2005–2010 рр.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Харківського національного університету внутрішніх справ (акт про впровадження № 2/248 від 03.11.2008 р.), Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ (акт про впровадження № 2/67 від 06.05.2008 р.), Сумського юридичного факультету Національного університету внутрішніх справ (акт про впровадження № 86 від 16.11.2006 р.), Кримського юридичного інституту Одеського державного університету внутрішніх справ (акт про впровадження № 2/47 від 20.05.2008 р.).

Публікації. Результати дослідження відображено в 19 одноосібних публікаціях, із них: 10 – в наукових фахових виданнях, 9 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (277 найменувань, із них – 8 іноземними мовами), 25 додатків на 137 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 342 сторінки, із них 175 сторінок основного тексту. Робота містить 4 таблиці, 10 рисунків, що займають 2 самостійні сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету; завдання, об'єкт, предмет дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість; наведено відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження; подано інформацію про публікації автора та структуру дисертаційної роботи.

Перший розділ – **„Формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами як психолого-педагогічна проблема”** – присвячено

аналізу досліджуваної проблеми підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України, психолого-педагогічним аспектам формування їхньої готовності до виховної роботи з курсантами. Розкрито зміст, функції виховної роботи з курсантами, її особливості, проблеми, що зумовлені службовою діяльністю, представлено сучасний вітчизняний і зарубіжний досвід виховної роботи в поліції.

Проведено аналіз нормативних документів, педагогічної, психологічної літератури й існуючих теоретичних концепцій. Це дозволило розкрити психолого-педагогічні аспекти формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами та базові поняття „виховна робота”, „готовність до виховної роботи”, „вихователь”, у ролі якого постає курсовий офіцер. Визначено особливості виховної роботи у вишах МВС України, що зумовлені функціональними обов’язками курсових офіцерів.

Аналіз наукових джерел свідчить, що існує необхідність підготовки таких офіцерських кадрів, які володіють організаторськими й управлінськими вміннями, необхідними для здійснення виховної роботи зі студентською молоддю та курсантами (Л. Белова, І. Грязнов, Є. Литвиновський, А. Ржевська, В. Сімонов). Розкрито педагогічні проблеми щодо виховної роботи з курсантами та визначено основні причини низького рівня сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи: брак психолого-педагогічних знань, умінь, навичок і практичної підготовки до виховної роботи з курсантами. Так, наприклад, у п’яти вишах МВС України не здійснюється підготовка курсових офіцерів і підвищення їхньої кваліфікації.

Доведено, що курсові офіцери за освітою розподіляються таким чином: випускники вишів МВС України – 41,25%; працівники, які переведені з ОВС і не мають досвіду роботи з персоналом, – 17,5%; офіцери, які мають військову освіту, – 12,5%; особи з цивільною непедагогічною освітою – 10%; вихователі з середньою спеціальною освітою – 7,5%; з військовою освітою та досвідом роботи з персоналом, – 6,25%, курсові офіцери, які мають педагогічну освіту, – 5%. Ці дані вказують на необхідність підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України.

Розкрито психолого-педагогічні аспекти формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами. Поняття „готовність” розглядається науковцями як первинна фундаментальна умова успішного виконання будь-якої діяльності (М. Д’яченко, Л. Кандилович); особливий психологічний стан, що характеризує вибірккову, прогножуючу активність особистості на стадії її підготовки до включення в діяльність (А. Ліненко); цілеспрямоване вираження особистості, що містить переконання, погляди, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, вміння, навички, установки (С. Максименко).

На основі узагальненого аналізу наукової літератури розроблено структуру готовності до виховної роботи, де динамічно взаємодіють стани, методи та компоненти готовності. Несформована готовність курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами характеризується емоційно-вольовою нестійкістю, несформованими організаторськими вміннями, слабкою мотивацією до професійної діяльності. Сформована готовність курсових офіцерів до виховної роботи визначається наявністю необхідних знань, розвинених організаторських,

комунікативних умінь і навичок. Означена готовність формується під впливом сприятливих умов, проявляється як стійка характеристика особистості та є результатом застосування конкретних методів (пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемний); стимулювання потреби й інтересу до виховної роботи з курсантами; організація та здійснення навчально-пізнавальної, професійної діяльності. У ході дослідження виявлено такі компоненти готовності курсових офіцерів до виховної роботи: гностичний, орієнтаційно-цільовий, комунікативний, конфліктологічний і вольовий.

Систематизовано нормативні документи МВС України щодо здійснення виховної роботи з курсантами, розроблено спецкурс, навчально-методичне забезпечення, проблемні завдання, ділові та рольові ігри, тренінги.

Визначено, що готовність курсових офіцерів передбачає сформовану комунікативну та конфліктологічну компетентність, розвинені організаторські вміння, що базуються на стійких особистісних особливостях, знаннях, уміннях і навичках, необхідних для організації процесу формування особистості курсанта як майбутнього правоохоронця. Готовність до виховної роботи як внутрішній стан є результатом навчання та практичної діяльності.

Обґрунтовано необхідність розробки моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами, яка складається з операцій щодо накопичення знань, відпрацювання вмінь і навичок конструювання форм міжособистісного спілкування, а також формування відносин, що визначаються поставленими педагогічними цілями, особливостями організації й управління виховною роботою, власною поведінкою й емоціями курсових офіцерів.

У другому розділі – **„Обґрунтування моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами”** – спроектовано модель, визначено та схарактеризовано компоненти готовності курсових офіцерів до виховної роботи, презентовано констатувальний експеримент і проаналізовано його результати.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Харківського національного університету внутрішніх справ, Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ, Кримського юридичного інституту Одеського державного університету внутрішніх справ. Дослідження проводилось упродовж 2005–2012 рр. В експерименті брали участь 38 курсових офіцерів і 622 курсанта 1–3 курсів Харківського національного університету внутрішніх справ.

Метою констатувального експерименту було визначення вихідного рівня сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи. Задля цього розроблено критерії сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи, зокрема комунікативний критерій із показниками – сформованість комунікативних умінь, навичок і якостей особистості, встановлення педагогічних стосунків і взаємин із курсантами; когнітивний критерій із показниками – загальні педагогічні та професійні знання, вміння визначити мету виховної роботи та шляхи її досягнення; емоційний критерій із показниками – розвиток вольової сфери, вміння керувати власними емоціями; професійний критерій із показниками – знання нормативної бази, функціональних обов’язків і на їх підставі схарактеризовано рівні (високий, середній, нижче за середній).

Високий рівень готовності до виховної роботи характеризується наявністю педагогічних і професійних знань, нормативних документів щодо організації виховної роботи, вміннями визначати мету, скласти алгоритм виховного заходу, розвинутих умінь і навичок для її здійснення; бажанням і вмінням організовувати різноманітні заходи, здатністю використовувати нові засоби та способи виховної роботи; схильністю до співробітництва, розвиненістю комунікативних умінь і навичок для встановлення педагогічних стосунків і взаємин із курсантами, розвиненістю волевої сфери і організаторських здібностей, високою позитивною агресивністю, низькою конфліктністю і незначною вербальною агресивністю, вміннями керувати власними емоціями.

Для середнього рівня властиві є поверхові педагогічні та професійні знання, щодо організації виховної роботи з курсантами; невпевненість у своїх уміннях і навичках; непостійне врахування особистісних особливостей курсантів у виховній роботі; потреба в підтримці та зовнішньому контролі в організації, здійсненні виховної роботи з курсантами; створенні сприятливого морально-психологічного клімату в навчальній групі; недостатня сформованість конфліктологічних знань і вмінь, що не дозволяють попередити виникнення конфліктних ситуацій із курсантами, рівень негативної агресивності перевищує рівень позитивної та сприяє загостренню відносин між курсовими офіцерами й курсантами. Простежується тенденція рівнів сформованості вмінь керувати власними емоціями, організовувати та проводити інформаційні години.

Нижче за середній рівень готовності курсових офіцерів до виховної роботи характеризується низьким рівнем педагогічних і професійних знань, нормативних документів щодо організації виховної роботи; слабо розвиненими вміннями визначати мету виховної роботи та її досягати; недостатньо розвиненими організаторськими, комунікативними та конфліктологічними вміннями, що забезпечують організацію та здійснення виховної роботи; навичками встановлення педагогічних стосунків і взаємин із курсантами; низькою схильністю до співробітництва, компромісу, низькою позитивною та підвищеною вербальною агресивністю, конфліктністю, підозрілістю, непоступливістю, нетерпимістю до думки інших, що вказує на невміння керувати власними емоціями, будувати ділові та вимогливі стосунки, залучати курсантів до співробітництва.

Завданнями констатувального експерименту слугувало визначення рівня сформованості організаторських, комунікативних і конфліктологічних знань і вмінь, професійно значущих якостей курсових офіцерів. Діагностичне дослідження здійснено за допомогою таких опитувальників: А. Басса і А. Дарки, К. Томаса, В. Ільїна і П. Ковальова, СКК (соціально-комунікативна компетентність), КОС – 2 та розробленої анкети для курсантів.

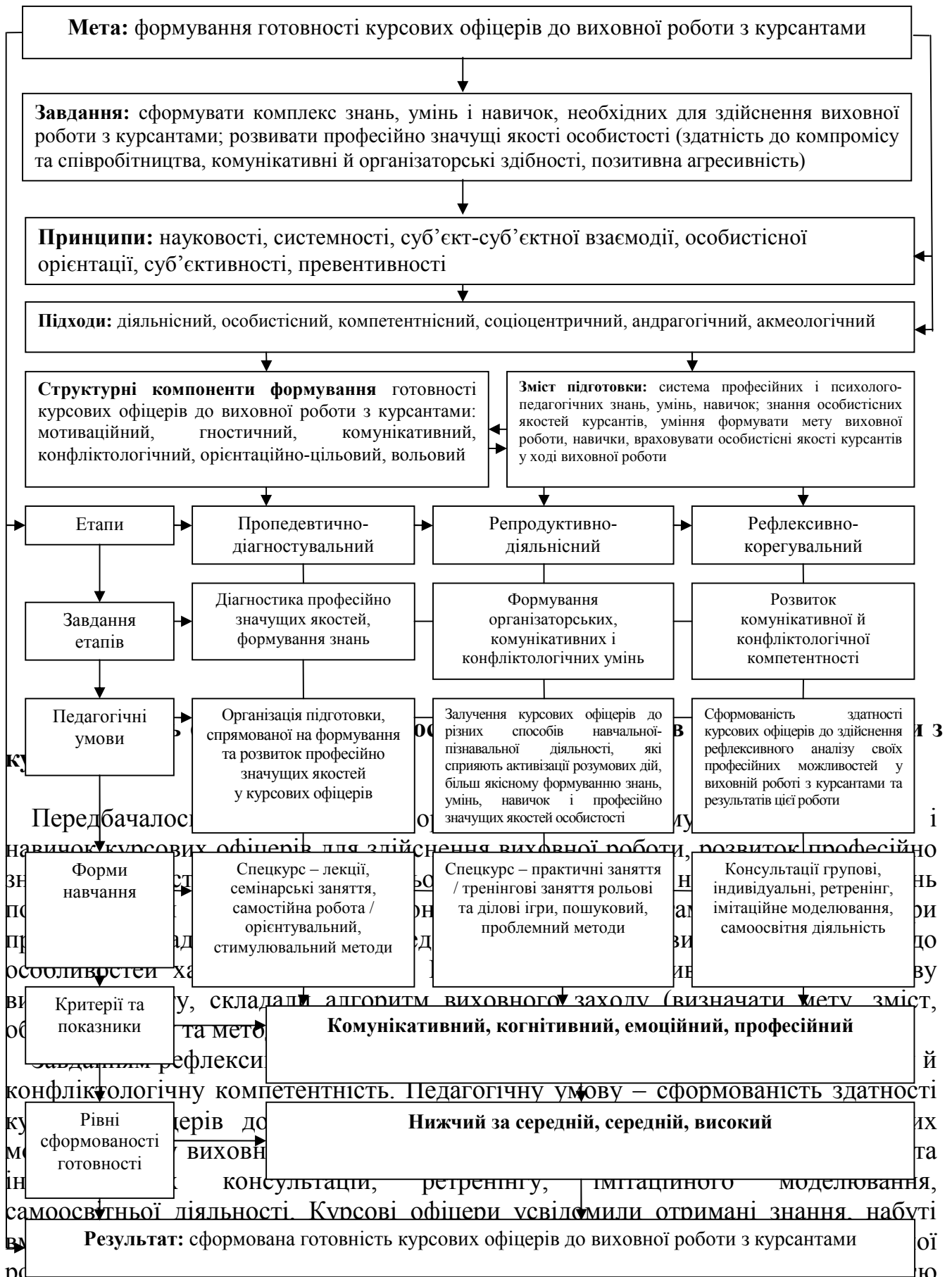
Результати емпіричного дослідження свідчать, що 50% усіх курсових офіцерів мають нижчий за середній рівень готовності до виховної роботи, 34,2% – середній, і лише 15,8% – високий рівень. Такі показники пояснюються недостатньою сформованістю готовності курсових офіцерів до виховної роботи, низьким рівнем організаторських, комунікативних і конфліктологічних знань і вмінь, що пов'язано з відсутністю педагогічної підготовленості. При цьому

курсанти низько оцінили організаторські та комунікативні вміння більшості курсових офіцерів.

Розроблено модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами (див. рис. с. 10), метою якої було сформувати готовність курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами. Мету конкретизовано в таких завданнях: сформувати комплекс знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення виховної роботи з курсантами; розвивати професійно значущі якості особистості (здатність до компромісу та співробітництва, комунікативні й організаторські здібності, позитивна агресивність). Модель ґрунтується на наукових принципах: науковості, системності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісної орієнтації, суб'єктивності, превентивності та підходи: діяльнісний, особистісний, компетентнісний, соціоцентричний, андрагогічний, акмеологічний. Визначені структурні компоненти формування готовності: мотиваційний, гностичний, комунікативний, конфліктологічний, орієнтаційно-цільовий, вольовий. Зміст підготовки представляє: систему професійних і психолого-педагогічних знань, умінь, навичок; знання особистісних якостей курсантів, вміння формувати мету виховної роботи, навички, враховувати особистісні якості курсантів у ході виховної роботи та реалізовану в три етапи: пропедевтично-діагностувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний.

На пропедевтично-діагностувального етапі визначено рівні професійно значущих якостей, знань і вмінь. Реалізовано педагогічну умову – організація підготовки, спрямованої на формування та розвиток професійно значущих якостей курсових офіцерів.

Завданнями репродуктивно-діяльнісного етапу були формування організаторських, комунікативних і конфліктологічних умінь у курсових офіцерів. Педагогічну умову – залучення курсових офіцерів до різних способів навчально-пізнавальної діяльності, які сприяють активізації розумових дій, більш якісному формуванню знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей особистості реалізовано шляхом застосування практичних і тренінгових занять, рольових та ділових ігор, пошукових і проблемних методів.

ситуації, що дозволило здійснити закріплення відпрацьованого матеріалу, контроль і корекцію результатів підготовки.

У третьому розділі – „Експериментальне дослідження ефективності моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами” – висвітлено ключові положення організації, завдання та хід експериментального дослідження, перевірено ефективність моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами та проаналізовано результати експериментальної роботи.

Модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи базується на фундаментальних наукових знаннях, передбачає нові наукові підходи до організації такої діяльності, враховує педагогічні умови розвитку професійно значущих якостей особистості, забезпечує професійний розвиток курсових офіцерів, сприяє якісним змінам показників і критеріїв сформованої готовності до виховної роботи. Курсовим офіцерам експериментальної групи викладався спецкурс на відміну від контрольної групи, з якою здійснювалася традиційна програма навчання в ході службової підготовки, нарад та інструктажів. Метою спецкурсу слугувало: сформувати знання про форми та методи виховної роботи; ознайомити з основними завданнями, принципами організації виховної роботи та документами, які регламентують її; особливостями вербального та невербального спілкування та бар'єрами в них.

Аналіз результатів засвідчив, що серед курсових офіцерів експериментальної групи суттєво зріс рівень сформованості готовності до виховної роботи з курсантами в порівнянні з контрольною групою (див. табл.).

Таблиця

Показники сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи на початку та наприкінці експерименту в абсолютних величинах (а.в.) та %

№	Рівень готовності до виховної роботи	Констатувальний етап				Контрольний етап			
		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
		а.в. .	у %	а.в. .	у %	а.в. .	у %	а.в. .	у %
1	Високий	6	15,8	5	20,8	11	28,9	6	25,0
2	Середній	13	34,2	8	33,3	15	39,5	9	37,5
3	Нижче за середній	19	50,0	11	45,9	12	31,6	9	37,5
<i>Всього</i>		38	100	24	100	38	100	24	100

За показниками високого рівня в контрольній групі збільшилася кількість курсових офіцерів від 20,8% до 25% (на 4,2%), а в експериментальній групі – від 15,8% до 28,9% (на 13,1%), що на 8,9% більше, ніж у контрольній групі. За показниками середнього рівня в контрольній групі кількість курсових офіцерів

зросла від 33,3% до 37,5% (на 4,2%), а в експериментальній групі – від 34,2% до 39,5% (на 5,3%), що на 1,1% більше, ніж у контрольній групі. За показниками, що нижчі за середній рівень, у контрольній групі зменшилася від 45,9% до 37,5% (на 8,4%), а в експериментальній групі – від 50% до 31,6% (на 18,4%), що на 10% краще, ніж у контрольній.

Найсуттєвіші якісні зміни формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи виявлено в експериментальній групі. Вони відбулися завдяки використанню лекцій і дискусій, тренінгових занять, ділових ігор. У процесі навчання курсові офіцери набули вміння здійснювати виховну роботу. Найкраща динаміка показників сформованості організаторських умінь, вольового компоненту готовності курсових офіцерів спостерігалась за шкалою „вміння залучати курсантів до співробітництва” – приріст складає 30,8%. Динаміка показників сформованості комунікативних умінь, відповідного компоненту готовності курсових офіцерів – за шкалою „дотримання педагогічного такту” – 39,5%. Динаміка показників сформованості конфліктологічних умінь, відповідного компоненту готовності курсових офіцерів спостерігалась за шкалою „покращувати емоційний стан курсантів” – 24%. Збільшення показників у експериментальній групі пояснюється тим, що курсові офіцери опанували психолого-педагогічні та професійні знання в результаті включення їх у більш активну розумову та практичну діяльність. Із підвищенням показників за чинником „позитивна агресія”, зі зниженням показників за чинниками „вербальна агресія”, „конфліктність” у курсових офіцерів розвинені вміння будувати ділові та вимогливі стосунки.

Для перевірки ефективності проведеного експериментального дослідження з формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи використано метод математичної статистики – парний Т-критерій Вілкоксона, критичне значення для експериментальної групи становила 256 для $P \leq 0,05$, 211 для $P \leq 0,01$ та критерій χ^2 -кватрат.

Отже, кількісний і якісний аналіз свідчить, що порівняння одержаних даних на початку та наприкінці експерименту показав позитивну динаміку рівнів сформованості в курсових офіцерів готовності до виховної роботи з курсантами та підтвердив ефективність розробленої моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами.

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячено актуальній проблемі формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи з курсантами ВНЗ МВС України. Результати проведеного дослідження дали підставу зробити такі висновки:

1. Формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України пов'язано з суттєвими змінами, які нині відбуваються в соціальній і політичній сферах українського суспільства. Це зумовлює необхідність переосмислення навчально-виховного процесу у вишах МВС України. Наявний досвід свідчить, що труднощі виникають у курсових офіцерів у процесі виховної роботи з курсантами внаслідок недостатніх професійних і психолого-педагогічних знань щодо підготовки до виховної роботи

з курсантами. Необхідність цілеспрямованої їхньої підготовки зумовлена тим, що призначаються на ці посади працівники ОВС України без педагогічної освіти.

2. Аналіз наукових джерел свідчить, що існує необхідність підготовки кадрів, які володіють організаторськими й управлінськими вміннями, необхідними для здійснення виховної роботи з курсантами. Встановлено, що в дослідженнях останніх років значна увага приділяється формуванню професійної готовності студентів педагогічних університетів до виховної роботи, однак за роки незалежності ще не розроблено оптимальної системи підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України.

3. Уточнено та науково обґрунтовано сутність поняття „готовність курсового офіцера до виховної роботи з курсантами”, що передбачає сформовану комунікативну та конфліктологічну компетентність, розвинені організаторські вміння, які базуються на стійких особистісних особливостях, знаннях, уміннях і навичках, необхідних для організації процесу формування особистості курсанта як майбутнього правоохоронця. Це інтегративна якість особистості, психологічною основою якої є здатність і прагнення особи здійснювати певну діяльність, зокрема, виховну роботу з курсантами вишів МВС України. Розроблено структуру готовності до виховної роботи, де динамічно взаємодіють стани, методи та компоненти готовності.

4. Визначено педагогічні умови формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами (організація підготовки, спрямованої на формування та розвиток професійно значущих якостей курсових офіцерів; залучення курсових офіцерів до різних способів навчально-пізнавальної діяльності, які сприяють активізації розумових дій, більш якісному формуванню знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей особистості; сформованість здатності курсових офіцерів до здійснення рефлексивного аналізу своїх професійних можливостей у виховній роботі з курсантами та результатів цієї роботи), що позитивно впливають на формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами.

5. За результатами дослідження розроблено критерії та показники сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами; комунікативний критерій із показниками: сформованість комунікативних умінь, навичок і якостей особистості, встановлення педагогічних стосунків із курсантами, установка правильних взаємин із ними; когнітивний критерій із показниками: знання основ педагогіки та психології; емоційний критерій із показниками: розвиток вольової сфери, вміння володіти власними емоціями; професійний критерій із показниками: вміння визначити мету виховної роботи та шляхи її досягнення, знання нормативно-законодавчої бази, функціональних обов'язків. На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні сформованості готовності курсових офіцерів до виховної роботи: високий, середній, нижче за середній.

6. Спроектовано модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи на засадах діяльнісного, особистісного, компетентнісного, соціоцентричного, андрагогічного й акмеологічного підходів. Метою реалізації моделі було сформулювати готовність курсових офіцерів до виховної роботи з

курсантами, результатом – є сформована готовність курсових офіцерів до виховної роботи. Модель враховує специфіку формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи, відображає поєднання та взаємозв'язок таких складових, як мета, принципи, структурні компоненти, етапи (пропедевтично-діагностувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний), завдання, педагогічні умови, форми навчання, критерії, показники та рівні готовності.

7. Проаналізовано результати впровадження моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами, що підтверджено статистичними даними. Контрольний етап експерименту засвідчив позитивну динаміку формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи. Так, в експериментальній групі спостерігалися зміни щодо перерозподілу рівнів готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами: під час контрольного обстеження до 28,9% збільшилась кількість офіцерів із високим рівнем готовності, тоді як під час констатувального обстеження означений рівень готовності виявлено в 15,8% респондентів. Показники середнього рівня зросли з 34,2% на констатувальному етапі до 39,5% під час контрольного обстеження. За рахунок зазначених змін, кількість респондентів із рівнем готовності нижчим за середній зменшилася з 50% при констатувальному обстеженні до 31,6% під час контрольного експерименту. В контрольній групі теж відбулися позитивні зміни, проте вони були незначними. Найкращі результати сформованості вольового та конфліктологічного компонентів готовності курсових офіцерів спостерігалися за шкалами „позитивна агресія”, „співробітництво”, „організаторські та комунікативні здібності”.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми; перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в упровадженні інформаційних технологій підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з метою формування готовності до здійснення профілактики девіантної поведінки з курсантами вишів МВС України.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в таких публікаціях автора:

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Червоний П. Д. Підготовка курсових офіцерів до роботи з персоналом відомчих навчальних закладів МВС України / П. Д. Червоний // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : Зб. наук. праць / Редкол. : Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ-Запоріжжя. – 2005. – Вип. 35. – С. 385–389.

2. Червоний П. Д. Педагогічний менеджмент у виховній системі вищих навчальних закладів МВС України / П. Д. Червоний // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Зб. статей : Вип. 9. Ч. 1. – Ялта: РВВ РВУЗ КГУ, 2006. – С. 136–140.

3. Червоний П. Д. Шляхи формування комунікативної та конфліктної компетентності офіцерів керівної ланки навчальних курсів / П. Д. Червоний // Педагогіка та психологія. Вип. 331. – Чернівці: Рута, 2007. – С. 182–188.

4. Червоний П. Д. Самовизначення готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами МВС України / П. Д. Червоний // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : Зб. наук. праць / Редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2008. – Вип. 49. – С. 298–303.

5. Червоний П. Д. Особливості формування комунікативної компетентності курсових офіцерів / П. Д. Червоний // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : Зб. наук. праць. – Харків-Луганськ: СтилІздат, 2008. – Вип. 10. – С. 376–384.

6. Червоний П. Д. Особливості формування конфліктологічної компетентності курсових офіцерів / П. Д. Червоний // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : Зб. наук. праць. – Харків-Луганськ: СтилІздат, 2008. – Вип. 11. – С. 303–313.

7. Червоний П. Д. Формування комунікативної компетентності в процесі підготовки курсових офіцерів до виховної роботи методом тренінгу / П. Д. Червоний // Вісник Харківської державної академії культури [Текст] : Зб. наук. праць. Вип. 35 / Харк. держ. акад. культури ; відп. ред. В. М. Шейко. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 218–224.

8. Червоний П. Д. Особливості формування у курсових офіцерів комунікативних умінь розв'язання конфліктів як складової готовності до виховної роботи з курсантами / П. Д. Червоний // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : СумДПУ : Наук. журнал № 4 (22), 2012. – С. 349–356.

Матеріали конференцій і тези доповідей:

9. Червоний П. Д. Педагогічна компетентність курсових офіцерів як складова формування готовності до виховної роботи з курсантами у вищих навчальних закладах МВС України / П. Д. Червоний // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [„Професіоналізм педагога (Європейський вибір України)“], (21–23 вересня 2005 р.). – Зб. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2005. – С. 210–213.

10. Червоний П. Д. Виховання майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України / П. Д. Червоний // Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми професійного становлення особистості сучасного юриста“], (16–17 травня 2006 р.). – Суми: ЗАТ „ІСА-Інтерпапір“, 2006. – С. 283–290.

11. Червоний П. Д. Підготовка керівників підрозділів курсантів до виховної роботи / П. Д. Червоний // Матеріали наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми соціальної, психологічної та виховної роботи в ОВС України“], (30 жовтня 2008 р.). – Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – С. 81–83.

12. Червоний П. Д. Тренінг як технологія виховання курсантів ВНЗ МВС України / П. Д. Червоний // Матеріали наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми роботи з персоналом у правоохоронних органах“], (27 листопада 2008 р.) / За ред. проф. А. Т. Комзюка та проф. М. І. Іншина. – Харків: Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. – С. 206–208.

13. Червоний П. Д. Підготовка курсових офіцерів до виховної роботи / П. Д. Червоний // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [„Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів України“] [Серія: Психолого-педагогічні й філологічні науки], (14 листопада 2008 р.). – Хмельницький:

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2008. – С. 271.

14. Червоний П. Д. Тренінг „Формування організаторських умінь, комунікативної і конфліктологічної компетентності” / П. Д. Червоний // Матеріали V міжнародної наук.-практ. конф. [„Психологічні технології в екстремальних видах діяльності”], (28–29 травня 2009 р.). – Донецьк: Донецьк. юрид. ін.-т ЛДУВС імені Е. А. Дідоренка, 2009. – С. 234–236.

15. Червоний П. Д. Формування у керівників підрозділів курсантів готовності до виховної роботи засобами спецкурсу та тренінгу / П. Д. Червоний // Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми сучасної освіти у світлі вимог Болонського процесу”], (21–23 вересня 2009 р. / Міністерство освіти і науки України, СевНТУ) – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 73–74.

16. Червоний П. Д. Тренінг як форма діагностики організаторських здібностей / П. Д. Червоний // Матеріали наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України”], (19 листопада 2010 р.). – Х.: ХНУВС, 2010. – С. 85–86.

17. Червоний П. Д. Педагогічна взаємодія курсових офіцерів у виховній роботі з курсантами ВНЗ МВС України / П. Д. Червоний // Матеріали наук.-практ. конф. [„Актуальні проблеми забезпечення практичної спрямованості підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України”], (5 травня 2012 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: ХНУВС, 2012. – С. 181–184.

Публікації в інших виданнях

18. Червоний П. Д. Источники формирования коммуникативной компетентности в воспитательной работе с курсантами высших учебных заведений МВД Украины / П. Д. Червоний // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2013. – № 1 (21). DOI: 10.12731/2218–7405–2013–1–38. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journal-s.org/index.php/sisp/article/view/15>.

19. Червоний П. Д. Формирование конфликтологической компетентности в воспитательной работе с курсантами МВД Украины / П. Д. Червоний // Alma mater (Вестник высшей школы). – М.: Российский ун-т дружбы народов, 2013. – № 2. – С. 71–75.

АНОТАЦІЯ

Червоний П. Д. Формування у курсових офіцерів готовності до виховної роботи з курсантами вищих навчальних закладів МВС України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Республіканський вищий навчальний заклад „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), м. Ялта, 2013.

У дисертації досліджено процес формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України, визначено основні проблеми

та тенденції їхньої підготовки в умовах розбудови органів внутрішніх справ України.

Проаналізовано теоретичне та практичне підґрунтя проблеми формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами; уточнено базові категорії та поняття дослідження; розроблено та впроваджено модель формування готовності до виховної роботи курсових офіцерів із курсантами. Обґрунтовано необхідність уведення в процес професійної підготовки курсових офіцерів спеціального курсу „Формування організаторських здібностей і педагогічних умінь керівників навчальних курсів” із метою розвитку організаторських умінь, комунікативної та конфліктологічної компетентності.

Ключові слова: готовність, готовність до виховної роботи, підготовка курсових офіцерів до виховної роботи, комунікативна компетентність, конфліктологічна компетентність, організаторські вміння.

АННОТАЦИЯ

Червоний П. Д. Формирование у курсовых офицеров готовности к воспитательной работе с курсантами высших учебных заведений МВД Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Республиканское высшее учебное заведение «Крымский гуманитарный университет» (г. Ялта), г. Ялта, 2013.

В диссертации исследован процесс формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами высших учебных заведений МВД Украины; проанализировано состояние разработанности проблемы формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами; обозначены основные тенденции их подготовки в условиях развития органов внутренних дел Украины; уточнены базовые категории и понятия исследования; обоснована и предложена модель формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами; определены педагогические условия формирования коммуникативной, конфликтной компетентности и организаторских умений. Раскрыты современные проблемы подготовки курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами высших учебных заведений МВД Украины; психолого-педагогические аспекты формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе; содержание, функции воспитательной работы с курсантами, ее особенности, проблемы, обусловленные служебной деятельностью; современный отечественный и зарубежный опыт воспитательной работы в полиции.

В работе представлены источники формирования коммуникативной компетентности как составляющие готовности к воспитательной работе, состоящие из личного опыта, подражания, работы над собой, что позволяет качественно осуществлять организационно-административное воспитательное влияние, коммуникативную деятельность педагогического характера в индивидуально-групповой, коллективно-индивидуальной и групповой воспитательной работе.

Представлены компоненты коммуникативной компетентности курсовых офицеров в воспитательной работе с курсантами высших учебных заведений МВД Украины – компетентность в теории и методике воспитания, коммуникативные навыки и умения осуществлять педагогическое общение, компетентность в сфере мотивов, способностей, направленности курсантов, умения определять преимущества и недостатки в воспитательной деятельности, умения сочетать общечеловеческие и профессиональные виды общения. На основе исследования компонентов готовности определены управленческие умения курсовых офицеров в воспитательной работе с курсантами: конструктивные, организаторские, коммуникативные, конфликтологические.

Разработаны критерии оценки сформированности готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами. Критерии раскрываются через представленную в диссертации совокупность показателей, являются основанием для выделения трех уровней сформированности готовности к воспитательной работе курсовых офицеров с курсантами – высокого, среднего и ниже среднего.

Внедрение модели формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе осуществлялось в три этапа: пропедевтически-диагностический, репродуктивно-деятельностный и рефлексивно-корректирующий. На этих этапах выполнялись такие задачи: определены уровни профессионально-важных качеств, развиты организаторские и коммуникативные умения, сформированы психолого-педагогические знания, коммуникативная и конфликтологическая компетентность. Реализованы следующие педагогические условия: организация подготовки, направленной на формирование и развитие профессионально значимых качеств курсовых офицеров; включение их в различные виды учебно-познавательной деятельности; формирование рефлексивного анализа курсовыми офицерами своих профессиональных возможностей в воспитательной работе с курсантами. Они реализованы путем проведения лекционных, семинарских, практических и тренинговых занятий, ролевых и деловых игр, самостоятельной работы, групповых и индивидуальных консультаций. В ходе изучения спецкурса курсовые офицеры прошли теоретический курс, принимали участие в деловых и ролевых играх, направленных на формирование умения предупреждать и разрешать конфликты между курсантами, развивали коммуникативные и организаторские способности. Они научились планировать индивидуальную и групповую воспитательную работу, составлять алгоритм воспитательного мероприятия.

Экспериментальная проверка модели формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами подтвердила ее эффективность. Доказано, что ее реализация способствует возрастанию уровня готовности курсовых офицеров, а также формированию знаний курсовых офицеров, их умений и навыков для воспитательной работы с курсантами, профессионально значимых личностных качеств, распространяющихся на всю образовательную деятельность высших учебных заведений МВД Украины.

Ключевые слова: готовность, готовность к воспитательной работе, подготовка курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами, коммуникативная и конфликтная компетентность, организаторские умения.

ANNOTATION

Chervonyy P. D. Formation of Availability for Educational Work among Officers who Work with Cadets of Higher Educational Establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. – On the Manuscript rights.

Thesis for a candidate's degree by specialty – 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Republican higher educational establishment „Crimean Humanitarian University” (Yalta City), Yalta, 2013.

The process of forming availability for educational work among officers who work with cadets of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is researched in the thesis; the main problems and technology of its training in the conditions of the development of internal affairs agencies of Ukraine are defined.

Theoretical and practical basis of the problem of forming availability for educational work among officers who work with cadets is analyzed; basic categories and notion are specified; pedagogical technology of training officers who work with cadets is grounded and offered. Necessity of implementing special course „Formation of organizational qualities and pedagogical skills among training courses' heads” into professional training process of officers who work with cadets.

Key words: availability, availability for educational work, training of officers who educate cadets, educator's personality, communicative awareness, colliding awareness, organizational qualities.